

ขุน

หลวง

หาวิจิตร

ศิลปวัฒนธรรม
ฉบับพิเศษ

กษัตริย์
ผู้เสียสละ
ราชย์

รศ. ดร. ศานติ ภักดีคำ
ศ. ดร. สุเนตร ชุตินทรานนท์ : คำนิยม

จากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงอมรปุระ
และบ้านปลายพระชนมชีพ
ในกรุงอมรปุระจากหลักฐานพม่า

ขุนหลวงหาวัด

กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์

ตัวอย่าง

ขุนหลวงหาวัด
กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์

รองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภักดีคำ

ตัวอย่าง

ราคา ๑๒๕ บาท

ขุนหลวงหาตัว กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์
• รองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภักดีคำ
พิมพ์ครั้งแรก : เมษายน ๒๕๖๑
ราคา ๑๖๕ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

รองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภักดีคำ.

ขุนหลวงหาตัว กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์.

กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๖๑.

๑๖๘ หน้า.--(ประวัติศาสตร์)

๑. ไทย--ประวัติศาสตร์--กรุงศรีอยุธยา.

๒. พม่า--ประวัติศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.

959.303

ISBN 978 - 974 - 02 - 1612 - 4

สำนักพิมพ์มติชน

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคชนา, สุพจน์ แจ้งเร็ว, นงนุช สิงห์เดชะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เตังวิเศษ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รัชรัตน์ ติมวัฒณ์, อพิสิทธิ์ อีระจาวรรณ
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : มณฑล ประภากรเกียรติ
- พิสูจน์อักษร : ชาติช่วง ระวีวัน, กาญจนาพร เหมือนเผ่า
- รูปเล่ม : อรอนงค์ อินทรอุดม
- ศิลปกรรม : นุสรา สมบูรณ์รัตน์
- ออกแบบปก : วีระวัฒน์ ปัญญามัง
- ประชาสัมพันธ์ : สุภาชัย สุชาติสุธารธรรม

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนามดม

ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๓๕

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๕๕๑๔

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองงานเตรียมพิมพ์ บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามดม ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๓/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒

ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๒-๑๓๓, ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๖

โทรสาร ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามดม ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๕๕๐, ๓๕๕๑

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๙๐๑๒

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsannaruean Rd., Prachinwate 1, Chatuachak, Bangkok 10900 Thailand

ฝ่ายงานรับจ้างพิมพ์ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

รับผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๑๙, ๒๔๒๔

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๙๐๑๒

หากสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่างๆ และบุคคล

ต้องการสั่งซื้อจำนวนมากในราคาพิเศษ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๕๕๐

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๙๐๑๒

สารบัญ

ขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์

คำนิยม	(๖)
โดย ศาสตราจารย์ ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์	
คำนำผู้เขียน	(๑๔)
๑ สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	๒
ในการรับรู้ของเอกสารอยุธยา-พม่า	
๒ การเมืองเรื่องสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	๑๖
๓ คีทอลองพญา ลาพระผนวชสู่ศึก	๔๐
ตีกันมั่งระ ไม่สละสมณเพศ	
๔ จากอยุธยาสู่อังวะ และอมรปุระ	๗๒
: เส้นทางสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	
๕ บั้นปลายพระชนม์ชีพในอมรปุระ	๑๑๐
จากหลักฐานพม่า	
บทสรุป	๑๔๒
ภาคผนวก	๑๔๖
บรรณานุกรม	๑๔๙

คำนิยาม

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชูตินธรรานนท์
ขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์

ประวัติศาสตร์อยุธยาตอนปลาย เป็นประวัติศาสตร์ในความทรงจำโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ช่วงสงครามคราวเสียกรุงสืบต่อมาถึงช่วงการสถาปนาศูนย์กลางอำนาจรัฐขึ้นมาใหม่ ไม่ว่าจะเป็นกรุงธนบุรีหรือกรุงเทพฯ เรื่องราวความทรงจำครั้งนั้นถูกบันทึก ผิดซ้ำ และเล่าผ่านบทบาทและความสำคัญของผู้นำยุคเสียกรุงและกู้กรุง ไม่ว่าจะเป็นสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ สมเด็จพระเจ้าตากสิน และสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เรื่องราวประวัติศาสตร์ยุคเปลี่ยนผ่านนี้ได้ถูกถ่ายทอดผ่านชีวิตประวัติของบุคคลสำคัญ หากแต่หนึ่งในวิสัยบุรุษสำคัญของยุคผลิตเปลี่ยนแผ่นดินซึ่งมีบทบาทสำคัญไม่เป็นรองราชาผู้ปราชัย และวีรกษัตริย์ผู้สถาปนาและกอบกู้บ้านเมืองหลังกรุงแตกกลับปราศจากงานศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น

หนังสือเรื่องขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์ ของรองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภักดีคำ นับเป็นความพยายามแรกสุดในการประกอบสร้างพระราชประวัติวิสัยบุรุษคนสำคัญในสมัยอยุธยาตอนปลาย

เจ้าฟ้าดอกเดื่อหรือพระเจ้าอุทุมพรอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง

กล่าวไปแล้วพระเจ้าอุทุมพรหาได้เป็นวีรบุรุษที่ถูกลืมเลือนทีเดียว หากแต่พระองค์ไม่ได้รับความสนใจเพียงพอจากนักวิชาการช่วงหลัง ที่ตัดสินความสำคัญของผู้ครองแผ่นดินยุคเปลี่ยนผ่าน ผ่านผลแพ้ชนะ ของสงครามรบพม่าในปี พ.ศ. ๒๓๐๙-๒๓๑๐ เมื่อนำการปราชัย ของกรุงศรีอยุธยามาเป็น “ตัวตั้ง” ความสำคัญของพระเจ้าอุทุมพรก็ถูก ลดทอนลงด้วยพระองค์ถูกตัดสินว่าไม่เป็นผู้เห็นแก่ประโยชน์ของชาติ บ้านเมือง เพราะมิยอมลาพระผนวชออกมารบป้องกันพระนคร จนดู ประหนึ่งว่าการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่กรุง ปราศจากพระเจ้าอุทุมพรมาช่วยบัญชาการรบ

กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงพระนิพนธ์หนังสือพระราช พงศาวดารพม่า ถึงกับทรงกล่าวตัดพ้อว่า “พระทูลกระหม่อมแก้ว น้ำพระทัยช่างกระไรเลยจะแค่นกันไปถึงไหนอีก” ซึ่งอันที่จริงเหตุแห่ง การเสียกรุงครั้งนั้นมีด้วยกันหลายปัจจัย และประการสำคัญประการ หนึ่งคือ เป็นการพ่ายแพ้ทางยุทธศาสตร์ กระนั้นหากไม่นำผลการแพ้ ชนะในสงคราม พ.ศ. ๒๓๐๙-๒๓๑๐ มาใช้เป็นบรรทัดฐาน และ ศึกษาประวัติศาสตร์บุคคลสำคัญของอยุธยาตอนปลายอย่างละเอียด ถี่ถ้วน ก็จะต้องหนักว่าพระเจ้าอุทุมพรเป็นวีรบุรุษสำคัญที่มีบทบาท ในการแย่งชิงอำนาจเสวยอำนาจ เสียอำนาจ และยังเป็นพระมหา กษัตริย์อยุธยาพระองค์เดียวที่ดำรงพระชนมชีพในต่างแดนจนเสด็จ สวรรคต

การฟื้นฟูประวัติศาสตร์ของพระองค์ในรูปแบบชีวิตประวัติจึงนับเป็นการ เปิดประเด็นประวัติศาสตร์ใหม่ที่น่าสนใจ ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ได้ริเริ่มเปิดหน้าประวัติศาสตร์ที่ซ่อนเร้นส่วนนี้ได้ที่น่าสนใจและชวน ติดตามยิ่ง

หนังสือขุนหลวงหาวิด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์ ได้ฟื้นพระราช ประวัติพระเจ้าอุทุมพรโดยละเอียดผ่านข้อมูลที่กระจัดกระจายอยู่ใน หลักฐานทั้งข้างฝ่ายไทยและพม่า ตีแผ่ให้เห็นบทบาทและความสำคัญ

ของพระเจ้าอู่ทুমพรตามมีในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศสะท้อนผ่านพระราชพิธีโสกันต์ที่จัดขึ้นอย่างอลังการ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเจ้าฟ้าพระองค์นี้ที่มีมาแต่รัชกาลก่อน ตลอดจนรวมถึงการที่พระองค์ได้รับการสถาปนาให้ขึ้นดำรงพระยศเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลหรือเจ้าวังหน้า ซึ่งมีอำนาจเป็นรองเพียงพระเจ้าแผ่นดินคือสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

ข้อเท็จจริงเหล่านี้ล้วนมีระบุไว้ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา หากแต่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรจากนักประวัติศาสตร์ จึงต้องขอชมเชยอาจารย์สานติที่สังเกตเห็นความสำคัญของรายละเอียดที่มีซ่อนเร้นอยู่ในพระราชพงศาวดารและนำข้อมูลมา “ปะติดปะต่อ” จนเห็นตัวตน ช่วยให้เห็นความสำคัญของพระเจ้าอู่ทুমพรที่มีมาเสียก่อนจะเสด็จขึ้นครองราชย์

นอกเหนือจากนี้หนังสือยังตีแผ่บทบาทอันโดดเด่นของพระเจ้าอู่ทুমพรในหน้าการเมืองอยุธยาภายหลังการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๓๓๐) โดยเฉพาะการปราบกบฏกรมหมื่นจิตรสุนทร กรมหมื่นสุนทรเทพ และกรมหมื่นเสฟภักดี ซึ่งต่างก็เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และการเสด็จทรงพระผนวชของพระองค์ ซึ่งอาจารย์สานติได้แสดงรายละเอียดของการผันแปรทางการเมืองผ่านหลักฐานตามมีในพระราชพงศาวดาร

กล่าวโดยรวม อาจารย์สานติได้นำแสดงพระราชประวัติของพระเจ้าอู่ทুমพรซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วง

ช่วงแรกนั้นเป็นช่วงประทับอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา นับย้อนไปถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศลงมาจนถึงรัชกาลของพระองค์และเจ้าฟ้าเอกทัศ ตลอดจนรวมถึงช่วงสงครามสุกี้สองพญา และการถูกจับเป็นเชลยหลังสงครามเสียกรุงในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ และช่วงที่สองเป็นช่วงที่ถูกนำตัวไปพม่าจนเสด็จสวรรคต ช่วงแรกของพระราชประวัติ อาจารย์สานติได้ใช้หลักฐานตามมีปรากฏใน *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา* และ *คำให้การชาวกรุงเก่า* ฟันอดีตพระเจ้าอู่ทুমพร

ในที่นี้ใคร่ขออธิบายเพิ่มเติมว่าพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่อาจารย์
ศานติใช้ศึกษานั้น คือ พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัด
พระเชตุพน ฉบับตัวเขียน เป็นพงศาวดารที่อาจารย์ศานติเป็นผู้ตรวจ
ชำระและเป็นบรรณาธิการ ก่อนหน้านี้ยังไม่เคยได้มีการพิมพ์เผยแพร่
คงยากจะกล่าวถึงความในพระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์
วัดพระเชตุพน ฉบับตัวเขียน มีความน่าเชื่อถือกว่าพงศาวดารฉบับอื่นๆ
แต่ข้อน่าสังเกตที่ไม่อาจมองข้าม คือ พงศาวดารที่อาจารย์ศานติเลือก
ขึ้นมาใช้นี้ ได้รับการยอมรับจากปราชญ์ผู้ทรงภูมิความรู้ ดังปรากฏ
หลักฐานที่อาจารย์ศานติได้เรียบเรียงไว้ว่า

“พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน
ฉบับตัวเขียน จะมีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นต้นฉบับซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำมาใช้แก้ไขเป็นพระราชพงศาวดารฉบับ
พระราชหัตถเลขาแล้ว พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัด
พระเชตุพน ยังเป็นโครงร่างเดิมที่เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี
(ขำ บุนนาค) นำมาใช้ในการเรียบเรียงพระราชพงศาวดารกรุงรัตน
โกสินทร์ รัชกาลที่ ๑”

กล่าวได้ว่าหลักฐานที่อาจารย์ศานตินำมาใช้เขียนชีวประวัติ
พระเจ้าอุทุมพรเป็น**หลักฐานสำคัญ**ที่ไม่ได้ถูกนำออกเผยแพร่อย่าง
กว้างขวางเช่นพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับอื่นๆ และยังเป็นต้นแบบ
ในการชำระพระราชพงศาวดารอื่นๆ อีกหลายฉบับ

ช่วงที่สองของหนังสือเป็นช่วงที่พระเจ้าอุทุมพรเสด็จออกจาก
กรุงศรีอยุธยาและต้องทรงใช้ชีวิตส่วนที่เหลือในต่างแดนซึ่งจะตรงกับ
บทที่ ๔ “จากอยุธยาสู่อังวะ และอมรปุระ : เส้นทางสมเด็จพระเจ้า
อุทุมพร” และบทที่ ๕ “บั้นปลายพระชนม์ชีพในอมรปุระจากหลักฐาน
พม่า”

ในทัศนะของผู้เขียนค่านิยมเห็นว่า ถึงแม้ประวัติศาสตร์ช่วงแรก
จะไม่ง่ายแก่การเขียนเพราะผู้เขียนต้องถักทอพระราชประวัติของพระเจ้า
อุทุมพรที่กระจัดกระจายอยู่ในพระราชพงศาวดารและหลักฐานอื่นขึ้นมา

ร้อยเรียง กระนั้นพระราชประวัติช่วงแรกที่ยังพอมีหลักฐานทางตรง
ระบุถึงความเป็นมาเป็นไป แต่พระราชประวัติในช่วงที่สองนั้นไม่มี
หลักฐานทางตรงเลย จะมีก็แต่หลักฐานแวดล้อมในพระราชพงศาว
ดารพม่า และคำให้การ ซึ่งผู้บันทึกหรือผู้ให้ปากคำไม่ได้มีเจตจำนงจะ
ฟื้นอดีตพระเจ้าอู่หมพร เพราะไม่ได้เป็นบุคคลสำคัญใน “Plot” ของการ
เขียนหรือการเล่า พระองค์จึงเป็นเพียงบุคคลที่ถูกพาดพิงถึง

เหตุที่เรื่องราวของพระองค์หายไปจากหน้าประวัติศาสตร์พงศาว
ดารกรุงศรีอยุธยา ที่ด้วยโดยคติและจารีตการเขียนพงศาวดารนั้น ผู้เขียน
มุ่งแต่จะนำเสนอพระราชประวัติของผู้ครองกรุงศรีอยุธยาซึ่งเปรียบตั่ง
อวดารของพระวิษณุที่อวดารลงมาเป็นพระราม ตามนามราชธานีคือ
อยุธยา และสมัญญานามผู้ปกครองคือรามธิบดีหรือรามผู้เป็นใหญ่
พระราชประวัติของผู้ครองกรุงจึงจำกัดอยู่แต่เฉพาะช่วงสมัยที่พระมหา
กษัตริย์พระองค์นั้นครองราชย์ที่กรุงศรีอยุธยา หากมีเหตุให้พระองค์
ต้องพลัดพรากจากราชธานี เรื่องราวของพระองค์หลังจากนั้นก็จะไม่
ถูกใส่ไว้ในพระราชพงศาวดาร ดังเช่นกรณีสมเด็จพระรามาธิบดี (พ.ศ.
๑๙๓๙-๑๙๕๒) เมื่อถูกเนรเทศไปอยู่ยังปทาคูจาม ผู้เขียนพงศาว
ดารที่มีได้กล่าวถึงพระองค์อีกจนได้ก็ฉนั้นนั้น เมื่อพระเจ้าอู่หมพรสูญเสีย
สถานะความเป็นกษัตริย์อยุธยาและถูกจับไปเป็นเชลยยังต่างแดน เรื่อง
ราวของพระองค์ก็ไม่อยู่ในความสนใจของผู้เขียนพงศาวดารกรุงศรี
อยุธยาอีกเลย เรื่องราวของพระองค์จึงหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์
ข้างฝ่ายไทย

ส่วนข้างพม่านั้นก็มีจารีตของการจดบันทึกเช่นเดียวกัน จึงไม่ได้
ให้ความสำคัญหรือความสนใจที่จะฟื้นพระราชประวัติพระเจ้าอู่หมพร
พระราชประวัติภายหลังจากที่ถูกนำตัวสู่ลุ่มอิรวดีจึงไม่มีปรากฏเป็นแก่น
สารในหลักฐานข้างพม่าเช่นกัน ฉะนั้นการเขียนพระราชประวัติในช่วงที่
สองของหนังสือจึงจำเป็นต้องอาศัย “หลักฐานแวดล้อม” อาทิ มหาวรร
วงศ์ พงษาวดารพม่า ตำราทางยกทัพ เสด็จประพาสไทรโยค และคำ
ให้การมหาโคมหากฤษ เป็นต้น

ในทัศนะของผู้เขียนค่านิยมจึงเห็นว่าพระราชประวัติในช่วงที่สองนี้เขียนยากกว่าช่วงแรกมาก และต้องขมเขยอาจารย์สานติที่สามารถประมวลรวมหลักฐานแวดล้อมมาใช้ประกอบสร้างพระราชประวัติได้อย่างถ่วงถ่วง อาทิ การใช้ข้อมูลตามมีในคำให้การมหาโคมหากฤตมาประกอบอธิบายเส้นทางเดินทางของพระเจ้าอู่ทุมพร เมื่อข้ามแดนมายังขอบเขตพหุติมาของราชสำนักอังวะ สาระในช่วงที่สองนี้จึงเป็นการเปิดหน้าประวัติศาสตร์ใหม่ที่ท้าทายและวางรากฐานให้กับการท้าววิจัยต่อยอด

ข้อเด่นประการสำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์ ที่จำเป็นต้องกล่าวถึง คือ **การนำเสนอหรือให้**
อธิบายถึงเหตุการณ์สภาวะแวดล้อมและข้อสันนิษฐานที่หนักแน่นทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่าเรื่องราวของพระเจ้าอู่ทุมพรนั้นมีปรากฏอยู่อย่างกระเด็นกระสายในหน้าประวัติศาสตร์ ขณะที่ช่วงระยะเวลาการครองราชย์ก็สั้นมาก การจะฟื้นฟูพระราชประวัติจึงจำเป็นต้องกระทำควบคู่ไปกับการให้ภาพ “บริบททางประวัติศาสตร์” ที่แวดล้อมพระเจ้าอู่ทุมพร ซึ่งอาจารย์สานติทำได้โดยปราศจากข้อติ

ประเด็นที่ควรยกมาเป็นตัวอย่างคือ**การนำเสนอเรื่องเส้นทางเดินทัพ** ซึ่งเดิมที่เข้าใจกันสืบมาว่าเส้นทางเดินทัพที่พม่าใช้เป็นสำคัญคือเส้นด่านพระเจดีย์สามองค์ และเส้นระแหงแขวงเมืองตาก แต่ครั้งตกมาในสมัยหลังคราวศึกอลองพญาและสงครามคราวเสียกรุงศรีหลังพม่าได้ปรับเปลี่ยนเส้นทางเดินทัพเสียใหม่ คือ ยกเข้าทางมรุต ตะนาวศรี ตีตะลูนขึ้นมาจากทางใต้ และใช้เส้นเชียงใหม่ตีตะลูนลงมาจากทางเหนือ ในหนังสือเล่มนี้อาจารย์สานติได้เพิ่มเติมว่ายังมีทัพพม่าเป็นกองหน้า ๕,๐๐๐ ยกเข้ามาทางเมืองกาญจนบุรีด้วย ทัพนี้เข้ามาตั้งค่ายอยู่ที่ดอกระออม ดงวัง และหนองขาว ต่อเรือรบเรือโลอยู่ หรือในภาคที่ว่าด้วยเส้นทางกวาดต้อนเชลยชาวอยุธยา อาจารย์สานติก็แจ่มแจ้งว่า การกวาดต้อนเชลยนั้นกระทำกันเป็นหลายเส้นทาง มีเส้นทางเมืองอุทัยธานีและเส้นทางเมืองกาญจนบุรี เส้นทางเมืองอุทัยธานีเป็นเส้นทาง

ที่เนเมียวมหาเสนาบดีกวาดต้อนพระเจ้าอุทุมพรซึ่งทรงพระผนวชและ
เชื้อพระวงศ์ของอยุธยาเพื่อตรงไปยังเมืองเมาะตะมะ กล่าวได้ว่าอาจารย์
ศานติได้ค้นคว้าข้อมูลว่าด้วยเส้นทางอุทัยธานีมานำเสนอโดยละเอียด
นับเป็นการเปิดมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่ปราศจากการศึกษาและรับรู้
โดยแพร่หลาย แต่ที่ยกตัวอย่างมายังเป็นเพียงบางส่วนของข้อมูลที่นำ
สนใจซึ่งอาจารย์ศานตินำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจในบริบททางประวัติ
ศาสตร์ที่แวดล้อมพระราชประวัติ และเป็นเพียงเหตุการณ์เบื้องต้นของ
ชะตากรรมของพระเจ้าอุทุมพรในแดนพม่า

หากจะใคร่ทราบเรื่องราวความเป็นไปของพระองค์จะเป็น
เช่นไร และเชลยไทยที่ถูกพม่ากวาดต้อนไปในครั้งนั้นได้กระจัดพลัดพราย
ไปอยู่ที่ใดบ้าง และชีวิตต้องผันแปรไปเช่นไรเมื่อคลื่นการเปลี่ยนแปลงทาง
การเมืองในราชสำนักอังวะกระเพื่อมจนต้องเกิดการย้ายราชธานี ซึ่ง
ส่งผลให้พระเจ้าอุทุมพรต้องย้ายพระอารามตามไปด้วย ทั้งหมดตามหา
อ่านได้ในงานประพันธ์ของอาจารย์ศานติ

พระเจ้าอุทุมพรเป็นรัฐบุรุษคนสำคัญในประวัติศาสตร์อยุธยาตอน
ปลาย หากแต่ประวัติศาสตร์ไทยมุ่งแต่จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับ
วีรบุรุษผู้ปกป้องหรือกอบกู้เอกราช พระราชประวัติของพระมหากษัตริย์
ที่มีได้มีพระราชกรณียกิจสัมพันธ์กับการกอบกู้หรือปกป้องเอกราช แต่
ที่มีความสำคัญไม่ว่าจะเป็สมเด็จพะไชยราชา สมเด็จพระเจ้าปราสาท
ทอง หรือสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กลับถูกมองข้าม สมเด็จพระเจ้า
อุทุมพรเป็นรัฐบุรุษอีกพระองค์หนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเมืองสมัย
อยุธยาตอนปลาย และยังเป็นพระมหากษัตริย์อยุธยาพระองค์เดียวที่
ดำรงสถานะสมณเพศ เป็นที่ยอมรับท่ามกลางหมู่เอวราชศัตรูตราบนาน
เสด็จสวรรคต

หนังสือเรื่องขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์ ได้พยายาม
เปิดพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้กับรัฐบุรุษคนสำคัญในสมัยอยุธยาตอน
ปลายได้หยดยืน ทำให้เห็นว่าถึงแม้พระองค์จะมีได้คิดทำเนียบผู้กอบกู้
หรือรักษาเอกราช แต่ก็มีพระราชประวัติที่ควรค่าแก่การศึกษา ไม่เป็น

ที่สงสัยว่ากระแสดความสนใจในพระราชประวัติของพระองค์โดยเฉพาะ
ภายหลังการถูกกวาดต้อนสู่แผ่นดินอังวะนั้นมีคุณอยู่ในแวดวงผู้สนใจ
ประวัติศาสตร์ หากแต่ยังไม่ปรากฏงานศึกษาค้นคว้าทางวิชาการอย่าง
เป็นกิจจะลักษณะ

หนังสือขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์ ของรองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภักดีคำ จะให้คำตอบกับผู้ที่ใคร่รู้ในพระราชประวัติ
พระมหากษัตริย์อยุธยาผู้อาภัพพระองค์นี้ และที่ยิ่งไปกว่านั้นยังได้รับรู้
เรื่องราวว่าด้วยอวสานของราชอาณาจักรที่มีอาจต่อรบด้วยได้ ทั้งนี้
ยังไม่รวมข้อมูลหลักฐานที่แวดล้อมพระเจ้าอู่หมพรมอันมีคุณค่าแก่การ
ศึกษา คงไม่เป็นการเกินเลยหากจะกล่าว อาจารย์ศานติสามารถร้อย
เรียงเรื่องราว รวบรวมว่าได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์และได้ติดตามขบวน
เสด็จศึกอยุธยาสู่กรุงอมรปุระราชธานีของพระเจ้าปดุงหรือโบคอพญา
ผู้เกรียงไกร อย่างนี้แล้วจะทอดสายตามองข้ามหนังสือที่มีคุณภาพ
คับแก้วนี้ไปได้อย่างไร

สุเนตร ชุตินธรานนท์

๒ มกราคม ๒๕๖๑

คำนำผู้เขียน

ขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ หรือพระนามซึ่งเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่า “สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง” “ขุนหลวงคอกมะเคื่อ” “ขุนหลวงหาวัด” และ “ขุนหลวงประจักษ์ทรงธรรม” เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ก่อนสุดท้ายของกรุงศรีอยุธยา ก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ครั้นเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว สมเด็จพระเจ้าอู่ทองทรงเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงของกรุงศรีอยุธยาที่ต้องเสด็จฯ ไปประทับ ณ ประเทศพม่ากว่า ๓๐ ปี ทั้งในเมืองรัตนบุรีอังวะ และเมืองอมรปุระ ในสมณเพศจนกระทั่งสวรรคตและถวายพระเพลิงพระบรมศพที่นั่น พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าอู่ทองจึงมีความน่าสนใจและควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้เรื่องราวของสมเด็จพระเจ้าอู่ทองจะมีการเล่าขานในเอกสารต่างๆ มานานกว่า ๒๕๐ ปี นับแต่เสียกรุงศรีอยุธยา ปรากฏทั้งในเอกสารไทย เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่างๆ และเอกสารพม่า เช่น *มหाराชนงษ์ พงศาวดารพม่าฉบับหอแก้ว* และ *มหाराชนงส์ สมัยราชวงศ์คองบอง* รวมทั้งยังปรากฏในเอกสาร

ประวัติศาสตร์อื่น เช่น คำให้การชาวกรุงเก่า (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับภาษาพม่า) และคำให้การขุนหลวงหาวัด (พระราชพงศาวดารฉบับแปลจากภาษารามัญ) แต่กลับไม่เคยมีการศึกษาพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรในภาพรวมตั้งแต่แรกประสูติจนกระทั่งสวรรคตอย่างครอบคลุมมาก่อน พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรจึงยังคงเป็นปริศนาที่รอคอยหลักฐานการค้นคว้าและพิสูจน์

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรหรือขุนหลวงหาวัดได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ผู้เขียนจึงได้พยายามศึกษาและเรียบเรียงเรื่องราวของ “สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร” ตามที่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ มานำเสนอเพื่อให้เห็นภาพพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระราชประวัติหลังสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ อันทำให้พระองค์ต้องเสด็จฯ ไปประทับในเมืองพม่าจนกระทั่งสวรรคต

ในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ขยายความและแก้ไขปรับปรุงจากหนังสือชุดเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรมิ่งขวัญพระราชราชครูอยุธยาในดินแดนเมียนมาร์ เล่ม ๑ : ตามรอยสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรจากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงอมรปุระ ในส่วนของผู้เขียน ซึ่งจัดพิมพ์โดยสมาคมสถาปนิกสยาม แต่ได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลหลายอย่างเพื่อให้เรื่องราวพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรมีความครบถ้วนและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

หนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นได้ด้วยความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้เขียนขอขอบพระคุณสมาคมสถาปนิกสยามที่สนับสนุนผู้เขียนในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการตามรอยสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรในเมียนมา ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์ ที่ได้กรุณาเขียนคำนิยมให้กับหนังสือเล่มนี้ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วิจิตร ชินาลัย และอาจารย์ปองขวัญ สุขวัดหนา ลาซุส แห่งสมาคมสถาปนิกสยาม ที่สนับสนุนในการศึกษาเรื่องราวของสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรและ

ร่องรอยชาวอยุธยาในเมียนมา ขอขอบคุณบาบานาสตูดิโอที่ได้อำนวยความสะดวกในการเขียนและการเดินทางในประเทศเมียนมา ขอขอบคุณคุณสินวัตร พิมพ์ คุณผึ้ง และจำที่ร่วมเดินทางสำรวจเส้นทางชาวอยุธยาในประเทศเมียนมา

ขอขอบคุณคุณอพิสิทธิ์ ธีระจาวรรณ ที่ได้สนับสนุนให้เขียนและช่วยเหลือในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์นวัตร ภัคดีคำ รวมทั้งศรมน ภัคดีคำ (ดาว) และศมนนที่ ภัคดีคำ (ตาด) ที่ร่วมเดินทางในเส้นทางคดียวทุกครั้งของชีวิต โดยเฉพาะเมื่อครั้งสำรวจข้อมูลชายแดนอุ้มผาง จังหวัดตาก และด่านพระเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี อันเป็นความทรงจำในชีวิตที่ไม่อาจลบเลือน

หากแม้หนังสือเล่มนี้จะมีความดีอยู่บ้าง ผู้เขียนขออุทิศความดีของหนังสือเล่มนี้แด่ดวงพระวิญญาณสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง และดวงวิญญาณชาวอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนไปตั้งรกรากในเมืองพม่า ซึ่งสืบเชื้อเหลือสายชาวอยุธยาตราบปัจจุบัน ในวาระ ๒๕๐ ปี แห่งการเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๐ ความพลาตพลั้งอันอาจมีผู้เขียนขอน้อมรับไว้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภัคดีคำ

๒ มกราคม ๒๕๖๑

ขุนหลวงหาวัด
กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์

ตัวอย่าง

สมเด็จพระเจ้าอู่ทองพร
ในการรับรู้ของเอกสารไทย-พม่า

“...ข้อเด่นประการสำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือ
ขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ผู้เสียสละราชย์ ที่จำเป็นต้องกล่าวถึง คือ
การนำเสนอ หรือให้อรรถาธิบายถึงเหตุการณ์ สภาวะแวดล้อม
และข้อสันนิษฐานที่หนักแน่นทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ต้องเข้าใจ
ว่าเรื่องราวของพระเจ้าอู่หม่นนั้นมีปรากฏอยู่อย่างกระเส็นกระสาย
ในหน้าประวัติศาสตร์ขณะที่ช่วงระยะเวลาการครองราชย์ก็สั้น
มาก การจะฟื้นฟูพระราชประวัติจึงจำเป็นต้องกระทำความรู้ไปกับการให้
ภาพ ‘บริบททางประวัติศาสตร์’ ที่แวดล้อมพระเจ้าอู่หม่น ซึ่งอาจารย์
ศานติทำได้โดยปราศจากข้อติ ประเด็นที่ควรยกมาเป็นตัวอย่างคือ
การนำเสนอเรื่องเส้นทางเดินทัพ...”

(คำนิยม : ศ. ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์)

ประวัติศาสตร์

ISBN 978-974-02-1612-4

9 789740 216124

ราคา ๑๖๕ บาท

www.matichonbook.com